

seznanil z možnostmi varčevanja in vlaganja denarja. Če sam ne zmore več upravljati svojega premoženja, pa mora odgovornost postopoma predati zaupanja vredni osebi.

Veronika Mravljak Andoljšek

Mark Tulij Ciceron (2015). Pogovori o starosti – Cato Maior de senectute. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (v sodelovanju s SAZU); 200 strani.

CICERONOVİ POGOVORI O STAROSTI – NAJSTAREJŠA KNJIGA O STAROSTI IN MEDGENERACIJSKEM SOŽITJU

V svoji starosti se je Mark Tulij Ciceron, rimski državnik, pravnik, politični teoretik in filozof, tako kot večina takratnih in današnjih starostnikov, spoznaval z novim življenjskim obdobjem in se spraševal o izzivih, ki jih to obdobje prinaša. Svojo razpravo o starosti je napisal v zadnjih letih življenja, ko se je pod vladavino Cezarja moral umakniti iz političnega življenja. Posvetil jo je Titu Pomponiju Atiku, ki je bil vse življenje njegov iskren in dober prijatelj. Morda sta se o aktualnih vprašanjih svojega staranja in o njihovem globljem smislu tudi med seboj zaupno pogovarjala; v času nastanka tega dela sta imela nad 60 let, kar je bilo v tistem času visoka starost. Ciceron je imel na starost poleg težav z boleznimi, ki so ga pestile, tudi družinske, finančne in druge težave.

Nastanek tega dela postavlja v obdobje pred atentatom na Julija Cezarja, torej okoli 43 pr. Kr., vsekakor sodi med zadnja Ciceronova dela. Napisano je v obliki dialoga. Po vzoru Platonovih grških dialogov nosi dvojni naslov: Cato Maior – de senectute, Katon Starejši – O starosti. Prvi del naslova označuje, komu je delo posvečeno, drugi del pa razkriva vsebino dialoga.

Za glavni lik svojega dela je Ciceron izbral Katona Starejšega. Katon Starejši je

bil državnik, ki je živel več kot sto let pred Ciceronom. Ker je Katon bil tako kot Ciceron domoljub in predstavnik konzervativne republikanske politične struje, se je Ciceron navkljub določeni meri njegove idealizacije v svojem delu zlahka poistovetil z njim. Tako Ciceronu kot Katonu sta bila skupna stališče o pomembnosti govornišva in podoben odnos do starosti. Ciceron je zato v uvodnem delu prijatelju Atiku obrazložil, da mu bodo besede samega Katona pojasnile vse, kar si sam misli o starosti.

Sogovornika, ki ju je v dialogu Ciceron postavil ob bok Katonu Starejšemu, sta Katonova sodobnika Publij Kornelij Scipon in Gaj Lelij, ki sta bila od njega mlajša 50 let. Čeprav sta v dialogu Katonova sogovornika precej pasivna, razen v začetnem delu, ko sodelujeta v manjšem obsegu, lahko rečemo, da je predstavljen pogovor medgeneracijski. Publij Kornelij je sodeloval v vojnah in pri uničenju Kartagine, Gaj Lelij pa je prav tako sodeloval v punski vojni, bil je konzul in ugleden človek s številnimi znamenitimi poznanstvi.

Glavna misel, ki se prepleta skozi ves dialog, je nasprotje med materialnim in duhovnim v starosti. Tako Ciceron skozi Katonove besede izraža glavni ideji o staranju kot duhovni rasti in o zavračanju odvečnega telesnega in materialnega kot odvečne prtljage. Pravi, da ni nič bolj neumnega, kakor da človek kopiči tem več prtljage, čim krajša je njegova preostala pot. Z leti torej ljudje res izgubijo del svojih telesnih moči, vendar pridobijo na nematerialnih odlikah, kot so izkušnje in spoznanja, z njimi pa lahko tudi modrost in preudarnost. V duhu Katona, ki je do visoke starosti živel delovno v kmečkem slogu, je v dialogu Ciceron poudaril pomembnost povezanosti z naravo v starosti. Katon se v svoji pozni starosti ne odreka zemeljskim užitkom, začeni z doživljanjem rodovitnosti obdelane zemlje in sadovnjakov. Zaveda se bistvene vloge druženja s prijatelji

in medgeneracijskega povezovanja na stara leta ob pogovorih in bogato obloženi mizi. Pri tem pa odreka vrednost popivanju in predajanju strastem z mlajšimi partnerji.

Ko govori o minljivosti človekovega življenja, Ciceron oziroma Katon kot protagonist dela dojema slovo od življenja kot nekaj naravnega, kar se mora neizogibno zgoditi. Razloži, da nam je narava namenila prostor zgolj za začasno bivanje in ne za trajno nastanitev. Zato se ne izogiba odhodu s tega sveta in upa, da bo po smrti ponovno srečal svoje prijatelje, umrlega sina in druge bližnje, ki so ta svet zapustili pred njim. Dopušča majhno možnost, da se moti in da onstranski svet ne obstaja. Tudi v tem primeru ostaja pozitivno naravnani. Pravi, da četudi se morda moti glede nesmrtnosti, se rad moti, saj mu morebitna zmota za časa življenja prinaša veliko veselje.

Čeprav našteje tudi vrsto znanih značajskih slabosti, ki so značilne za stare ljudi, je celotno Katonovo razpravljanje prežeto s stališčem, da starost sama po sebi nikakor ni nujno neplodna in obremenjujoča, če le star človek zna poiskati njen smisel, če zna tudi v zadnjem življenjskem obdobju izkoristiti svoje potenciale in prav živeti.

Slovenski prevod Ciceronovih Pogovorov o starosti je izdal Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje v sodelovanju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti. Povod je inštitutsko prizadevanje za celostno gerontologijo, h kateri poleg zdravstvenega, socialnega, prostorsko-infrastrukturnega, ekonomskega in drugih sodobnih znanj o staranju in sožitju med generacijami nujno sodi tudi zgodovinsko-kulturni zaklad spoznanj in izkušenj o tem. Zato revija *Kakovostna starost* že leta objavlja tovrstne analize v rubriki *Klasiki o staranju in sožitju*. Brez prevoda prve znane knjige o staranju v

zgodovini človeških kultur v slovenščino bi bilo to prizadevanje Inštituta zelo okrnjeno. Knjiga ima jasen gerontološko-medgeneracijski okvir v uvodni besedi urednika in v študiji Jožeta Ramovša, ki ima naslov *Klasiki o staranju in sožitju med generacijami* (str. 189–196). V njej aktualizira vsebino več kakor dva tisoč let stare knjige za potrebe 21. stoletja – stoletja starih ljudi. Tedanji intelektualni napor Cicerona pri iskanju smisla starosti in načinov za plodno sožitje med starejšimi in mlajšimi je ob današnji demografski krizi veliko bolj aktualen, kakor je bil tedaj.

Izdaja knjige zadovoljuje tudi najvišje kriterije znanstvene izdaje. Spremnata študija akademika Kajetana Gantarja *Mark Tulij Ciceron in njegov dialog O starosti* (str. 9–63) je izjemno znanstveno delo z vidikov izčrpnosti in obsega, pronicljive sinteze svetovnih znanstvenih spoznanj o Ciceronu, njegovem času in knjigi ter tudi z vidika jezikovne lepote in razumljivosti. Ciceronovo besedilo (str. 64–161) je natisnjeno sinoptično: ob slovenskem prevodu na desnih straneh je vzporedno latinski izvirnik na levih straneh. Prevajalka Vida Pust Škrkulja je pripravila *Opombe in pojasnila k prevodu* (str. 163–165) ter izčrpen *Seznam imen in pojmov s kratkimi pojasnili* (str. 167–187). Na koncu knjige se nahaja *Index nominorum*.

Prevod klasične Ciceronove knjige o starosti je koristen prispevek za gerontološko vedo in ljudi, ki jih zanima širši okvir sodobnih vprašanj o staranju in sožitju. Ob tem je slovenska klasična filologija dobila prevod in študijsko izdajo enega od pomembnih klasičnih rimskih del, študentje klasičnih jezikov, tako gimnazijski kakor oni z univerze za tretje življenjsko obdobje, pa kakovosten študijski priročnik.

Ana Vujović